

Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України

Станом на 15 вересня 2021 року.

У даному науково-практичному коментарі подано постатейний аналіз чинної редакції Кодексу України про адміністративні правопорушення з урахуванням останніх змін і доповнень.

У даному науково-практичному коментарі Сімейного кодексу України проведено ретельний аналіз усіх статей.

Аналіз статей проводився з урахуванням Цивільного, Господарського, Кримінального, Адміністративного кодексів та нормативно-правових актів України, які більш детально окреслюють норми статей Кодексу та застосовуються у судовій практиці.

Коментар буде корисним працівникам державних органів, нотаріусам, адвокатам, юрисконсультам, науково-педагогічним працівникам, аспірантам, ад'юнктам, здобувачам, пошукачам, магістрам, курсантам, слухачам та студентам вищих навчальних закладів України, а також пересічним громадянам України.

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР
СІМЕЙНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ

*За загальною редакцією Журавльова Дмитра Володимировича
доктора юридичних наук*

СТАНОМ НА 15 ВЕРЕСНЯ 2021 РОКУ

Київ
ВД «Професіонал»
2021

УДК 347.61(477)
Н 34

Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України. Станом на 15 вересня
Н 34 2021 року / За заг. ред. Журавльова Д. В. – К.: «Видавничий дім
«Професіонал», 2021. – 520 с.

ISBN 978-966-370-359-6

У даному науково-практичному коментарі Сімейного кодексу України проведено ретельний аналіз усіх статей.

Аналіз статей проводився з урахуванням Цивільного, Господарського, Кримінального, Адміністративного кодексів та нормативно-правових актів України, які більш детально окреслюють норми статей Кодексу та застосовуються у судовій практиці.

Коментар буде корисним працівникам державних органів, нотаріусам, адвокатам, юрисконсультам, науково-педагогічним працівникам, аспірантам, ад'юнктам, здобувачам, пошукачам, магістрам, курсантам, слухачам та студентам вищих навчальних закладів України, а також пересічним громадянам України.

УДК 347.61(477)

ISBN 978-966-370-359-6

© Видавничий дім «Професіонал», 2021.

АВТОРСЬКИЙ КОЛЕКТИВ

Аврамова Ольга Євгенівна — кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права і процесу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ;

Антонова Олена Ростиславівна — кандидат наук з державного управління, доцент, доцент кафедри парламентаризму та політичного менеджменту Національної академії державного управління при Президентові України;

Батрин Олеся Василівна — кандидат юридичних наук, суддя Печерського районного суду м. Києва;

Банах Сергій Володимирович — кандидат юридичних наук, декан юридичного факультету Тернопільського національного економічного університету;

Григор'єв Микола Віталійович — кандидат юридичних наук, керуючий партнер адвокатського об'єднання MG group, адвокат;

Журавльов Дмитро Володимирович — доктор юридичних наук, доцент, Перший заступник директора Інституту права та післядипломної освіти Міністерства юстиції України, заслужений юрист України, голова науково-експертної ради при Підкомітеті з питань запобігання та протидії політичній корупції Верховної ради України;

Журавльова Зоря Владленівна – кандидат юридичних наук, приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу;

Клемпарський Микола Миколайович — доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри загально-правових дисциплін Донецького юридичного інституту МВС України;

Петков Валерій Петрович — доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри права Університету імені Альфреда Нобеля;

Тарасюк Алла Юрївна — Голова циклової комісії суспільних дисциплін і правознавства Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка;

Татарова Тетяна Олександрівна – кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного адміністрування Національної академії внутрішніх справ;

Теремецький Владислав Іванович — доктор юридичних наук, доцент, заслужений юрист України, професор кафедри цивільного права і процесу Тернопільського національного економічного університету;

Чижмарь Катерина Іванівна — доктор юридичних наук, заслужений юрист України.

ВСТУП

Вступ до шлюбу, народження і виховання дітей, створення міцної родини є чи найважливішим завданням людства, основою стабільності будь-якої держави. Сім'я є найважливішим соціальним інститутом, що об'єднує цілу систему зв'язків: шлюбних і родинних, господарських і правових, етичних і психологічних.

Сімейні відносини, як такі, що істотно зачіпають емоційну сферу людського життя, споконвічно знаходяться під впливом морально-етичних та релігійних норм, важко піддаються правовому регулюванню. При написанні науково-практичного коментаря основною метою авторського колективу було коментування статей виходячи не тільки з положень, установлених законодавством, але й психологічної та етичної сторін шлюбно-родинних стосунків. Автори ставили завдання не тільки спростити користування Сімейним кодексом України, а й звернути увагу на недосконалість деяких норм, статей, виявлення проблемних питань, які можуть виникнути при практичному їх застосуванні. При цьому автори посилаються на чинні нормативно-правові акти України.

При написанні даного Коментаря авторський колектив використовував наукові праці провідних вчених в галузі цивільного та сімейного права.

Авторський колектив висловлює подяку усім, хто своїми науковими працями, пропозиціями, зауваженнями допомагав створити дану книгу: Антошкіній В.К., Волосатому Г.С., Гопанчуку В.С., Д'ячковій Н.А., Дзері О.В., Жилінковій І.В., Індиченко С.П., Калітенко О.М., Лебедю В.І., Лов'яку О.О., Москалюк В.Ю., Савченко Л.А., Трубі В.І., Червоному Ю.С. та багатьом іншим.

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

*№ 407-IV від 26.12.2002, БВР, 2003, № 7, ст.70
№ 2620-IV від 02.06.2005, БВР, 2005, № 26, ст.352
№ 2709-IV від 23.06.2005, БВР, 2005, № 32, ст.422
№ 2710-IV від 23.06.2005, БВР, 2005, № 32, ст.423
№ 2853-IV від 08.09.2005, БВР, 2005, № 51, ст.551
№ 2901-IV від 22.09.2005, БВР, 2006, № 1, ст.2
№ 3097-IV від 16.11.2005, БВР, 2006, № 22, ст.179
№ 3250-IV від 20.12.2005, БВР, 2006, № 14, ст.120
№ 3497-IV від 23.02.2006, БВР, 2006, № 33, ст.277
№ 3539-IV від 15.03.2006, БВР, 2006, № 34, ст.293
№ 524-V від 22.12.2006, БВР, 2007, № 10, ст.87
№ 257-VI від 10.04.2008, БВР, 2008, № 24, ст.230}*

*{Щодо визнання конституційними окремих положень див. Рішення Конституційного Суду
№ 3-рп/2009 від 03.02.2009}*

{Із змінами, внесеними згідно із Законами

*№ 1276-VI від 16.04.2009, БВР, 2009, № 38, ст.535
№ 1390-VI від 21.05.2009, БВР, 2009, № 39, ст.559
№ 1397-VI від 21.05.2009, БВР, 2009, № 41, ст.596
№ 1452-VI від 04.06.2009, БВР, 2009, № 44, ст.653
№ 2302-VI від 01.06.2010, БВР, 2010, № 34, ст.483
№ 2398-VI від 01.07.2010, БВР, 2010, № 38, ст.509
№ 2435-VI від 06.07.2010, БВР, 2010, № 46, ст.539
№ 2677-VI від 04.11.2010, БВР, 2011, № 19-20, ст.142
№ 2913-VI від 11.01.2011, БВР, 2011, № 31, ст.298
№ 3234-VI від 19.04.2011, БВР, 2011, № 42, ст.433
№ 3354-VI від 12.05.2011, БВР, 2011, № 45, ст.488
№ 3381-VI від 19.05.2011, БВР, 2011, № 45, ст.490
№ 3738-VI від 09.09.2011, БВР, 2012, № 19-20, ст.172
№ 3760-VI від 20.09.2011, БВР, 2012, № 19-20, ст.177
№ 4314-VI від 12.01.2012, БВР, 2012, № 40, ст.475
№ 4525-VI від 15.03.2012, БВР, 2012, № 49, ст.562
№ 4652-VI від 13.04.2012, БВР, 2013, № 21, ст.208
№ 4766-VI від 17.05.2012, БВР, 2013, № 15, ст.100}*

*{Офіційне тлумачення до Закону див. в Рішенні Конституційного Суду
№ 17-рп/2012 від 19.09.2012}*

*{Із змінами, внесеними згідно із Законами
№ 5462-VI від 16.10.2012, BBP, 2014, № 6-7, ст.80
№ 5477-VI від 06.11.2012, BBP, 2013, № 50, ст.693
№ 245-VII від 16.05.2013, BBP, 2014, № 12, ст.178
№ 402-VII від 04.07.2013, BBP, 2014, № 20-21, ст.708
№ 1697-VII від 14.10.2014, BBP, 2015, № 2-3, ст.12
№ 668-VIII від 03.09.2015, BBP, 2015, № 45, ст.407
№ 911-VIII від 24.12.2015, BBP, 2016, № 5, ст.50
№ 936-VIII від 26.01.2016, BBP, 2016, № 10, ст.99
№ 1370-VIII від 17.05.2016, BBP, 2016, № 25, ст.501
№ 1404-VIII від 02.06.2016, BBP, 2016, № 30, ст.542
№ 1692-VIII від 19.10.2016, BBP, 2016, № 48, ст.813
№ 2037-VIII від 17.05.2017, BBP, 2017, № 25, ст.291
№ 2038-VIII від 17.05.2017, BBP, 2017, № 26, ст.293
№ 2234-VIII від 07.12.2017, BBP, 2018, № 6-7, ст.40
№ 2249-VIII від 19.12.2017, BBP, 2018, № 6-7, ст.43
№ 2475-VIII від 03.07.2018, BBP, 2018, № 36, ст.272
№ 463-IX від 16.01.2020*

*від 17 червня 2020 року N 720-IX
від 3 листопада 2020 року N 942-IX, ОБУ, 2020 р., N 97, ст. 3116
від 2 грудня 2020 року N 1020-IX
(який вводиться в дію з 30 березня 2021 року)}*

*{У тексті Кодексу слова "державний орган реєстрації" в усіх відмінках і числах
замінено словами "орган державної реєстрації" у відповідному відмінку і числі згідно
із Законом № 2398-VI від 01.07.2010}*

*{У тексті Кодексу слова "центральний орган виконавчої влади, до повноважень
якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей" в усіх відмінках
замінено словами "центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну
політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей" у відповідному відмінку згідно
із Законом № 5462-VI від 16.10.2012}*

*{У тексті Кодексу слова "інвалід" та "дитина-інвалід" в усіх відмінках і числах
замінено відповідно словами "особа з інвалідністю" та "дитина з інвалідністю" у
відповідному відмінку і числі згідно із Законом № 2249-VIII від 19.12.2017}*

Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Глава 1. Сім'я. Регулювання сімейних відносин

СТАТТЯ 1. ЗАВДАННЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

1. Сімейний кодекс України визначає засади шлюбу, особисті немайнові та майнові права і обов'язки подружжя, підстави виникнення, зміст особистих немайнових і майнових прав та обов'язків батьків і дітей, усиновлювачів та усиновлених, інших членів сім'ї та родичів.

2. Регулювання сімейних відносин здійснюється цим Кодексом з метою: зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки; забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку.

Зміст коментованої статті є ширшим від її назви. Завдання Сімейного кодексу України врегульовані частиною другою через визначення мети такого регулювання. Частина 1 статті 1 встановлює коло відносин, що є предметом регулювання СК, а саме основні засади шлюбу — добровільність, одношлюбність, встановлені главою 3 розділу II СК, підстави і порядок його державної реєстрації — глави 4,5 СК, особисті і майнові права і обов'язки подружжя — глави 6-9, особисті та майнові права і обов'язки батьків та дітей — глави 12-17 тощо. Окреслює межі можливого нормативного регулювання відносин у сім'ї ч. 3 ст. 7 СК (див. коментар до цієї статті).

Частина 2 коментованої статті, через визначення мети регулювання сімейних відносин встановлює ряд принципів такого регулювання, що одночасно є орієнтиром і для правозастосування. Так, принцип щодо зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу осіб конкретизований іншими інститутами сімейного законодавства, що регулюють відносини укладання, державної реєстрації та припинення шлюбу, орієнтує судову практику на відповідне правозастосування. В пункті 10 Постанови від 21 грудня 2007 року №11 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя», Пленум Верховного Суду України зазначив, що проголошені Конституцією України охорона сім'ї державою полягає, зокрема, в тому що шлюб може бути розірвано в судовому порядку лише за умови, якщо встановлено, що подальше спільне життя подружжя і збереження шлюбу суперечитиме інтересам одного з них чи інтересам їх дітей. Із цієї метою суди повинні уникати формалізму при вирішенні позовів про розірвання шлюбу, повно та всебічно з'ясовувати фактичні взаємини подружжя, дійсні причини позову про розірвання шлюбу, враховувати наявність малолітньої дитини, дитини-інваліда та інші обставини життя подружжя, забезпечувати участь у судовому засіданні, як правило, обох сторін, вживати заходів для примирення подружжя. Таким чином, передбачений цією

статтею принцип регулювання сімейних відносин щодо зміцнення сім'ї знайшов своє відображення в узагальненні судової практики Верховного Суду України.

На утвердження почуття обов'язку перед батьками, дітьми та іншими членами сім'ї спрямовані норми СК щодо зобов'язань по взаємному утриманню, утриманню малолітніх та неповнолітніх дітей, непрацездатних батьків та інших членів сім'ї, обов'язку батьків щодо виховання та розвитку дитини тощо. На забезпечення кожної дитини сімейним вихованням, можливістю духовного та фізичного розвитку спрямовані інститути і норми усиновлення, опіки і піклування, патронату над дітьми, прийомної сім'ї та дитячого будинку сімейного типу.

Слід відмітити, що крім прямо передбачених в ст. 1 основних принципів регулювання сімейних відносин теорія сімейного права виділяє і інші принципи, які прямо чи опосередковано впливають з конституційних засад регулювання відносин у сім'ї чи інших основних положень СК. Серед них необхідно виділити рівність учасників сімейних відносин, що впливає з конституційного принципу рівності всіх людей (див. Коментар до ст. 7), недопустимість державного чи будь-якого іншого втручання в сімейне життя, регулювання сімейних відносин за домовленістю (договором) між їх учасниками, що притаманний започаткованим СК диспозитивним началам регулювання сімейних відносин.

Сімейний кодекс України вступив в силу з 1 січня 2004 року, однак на певні правовідносини, що мають триваючий характер, продовжує розповсюджуватися дія Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР. Так, в п. 1 Постанови від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів», Пленум Верховного Суду України зазначив, що за загальним правилам дії законів та інших нормативно-правових актів у часі (ч. 1 ст. 58 Конституції України), норми СК застосовуються до сімейних відносин, які виникли після набрання ним чинності, тобто не раніше 1 січня 2004 року. До сімейних відносин, які вже існували на зазначену дату, норми СК застосовуються в частині лише тих прав і обов'язків, що виникли після набрання ним чинності.

СТАТТЯ 2. УЧАСНИКИ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН, ЯКІ РЕГУЛЮЄ СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ

1. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між подружжям, між батьками та дітьми, усиновлювачами та усиновленими, між матір'ю та батьком дитини щодо її виховання, розвитку та утримання.

2. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та майнові відносини між бабою, дідом, прабабою, прадідом та внуками, правнуками, рідними братами та сестрами, мачухою, вітчимом та падчеркою, пасинком.

3. Сімейний кодекс України регулює сімейні особисті немайнові та (або) майнові відносини між іншими членами сім'ї, визначеними у ньому.

4. Сімейний кодекс України не регулює сімейні відносини між двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею, племінником і між іншими родичами за походженням.

Коментована стаття визначає суб'єктний склад осіб та види правовідносин, що є предметом регулювання СК. Це особисті немайнові та майнові відносини між особа-

ми, які статтею 2 класифіковані на декілька груп. До першої групи відносяться подружжя, батьки і діти, усиновлювачі та усиновлені, тобто основні учасники сімейних правовідносин, наділені законом визначеною сукупністю прав і обов'язків.

Певні права і обов'язки встановлені і для другої категорії осіб — учасників сімейних відносин, а саме для баби і діда, прабаби і прадіда, внуків і правнуків, рідних братів і сестер, мачухи і вітчима, падчерки та пасинка. Це, зокрема, відносини по взаємному утриманню, що можуть виникати за умов, передбачених главою 22 СК, права баби і діда на виховання і захист внуків (ст.ст. 257, 258 СК), права братів і сестер на спілкування та захист неповнолітніх братів і сестер (ст.ст. 259, 262 СК) тощо.

Певною галузевою сімейною правосуб'єктністю наділені нормами СК і інші особи, прямо не зазначені в коментованій статті. Це права і обов'язки особи, яка взяла у свою сім'ю дитину щодо її виховання (стаття 261 СК), патронатного вихователя (глава 20 СК), прийомної сім'ї (глава 20-1 СК), дитячого будинку сімейного типу (глава 20-1 СК).

За загальним правилом, встановленим ч. 4 ст. 2 СК, предметом регулювання Кодексу не є відносини між двоюрідними братами та сестрами, тіткою, дядьком та племінницею, племінником і між іншими родичами за походженням. Однак іншими нормами СК можуть встановлюватися винятки із коментованого загального правила. Як відомо з теорії права, основними способами правового регулювання є дозволи, заборони і позитивні зобов'язання. Ці способи регулювання наявні в нормах Кодексу і стосовно зазначених вище осіб. Зокрема нормами СК прямо заборонений шлюб між двоюрідними братами та сестрами із правом (але не обов'язком) визнати в судовому порядку такий шлюб недійсним. Отже, за певних умов, шлюб між двоюрідними братами та сестрами може бути легалізований, а зазначені учасники сімейних відносин будуть наділені всім комплексом прав і обов'язків подружжя. Зазначені в п. 4 особи можуть бути наділені і іншими сімейними правами, зокрема на захист і представництво дитини. Так, Пленум Верховного Суду України в пункті 4 Постанови від 15 травня 2006 року № 3 «Про застосування судами окремих норм Сімейного кодексу України при розгляді справ щодо батьківства, материнства та стягнення аліментів» загалом заперечуючи права інших осіб на представництво і захист малолітньої дитини одночасно зазначає, що інші особи (які можуть бути наділені певними правами щодо дитини) — це особи, в сім'ї яких виховується дитина. Ними можуть бути тітка, дядько, двоюрідні сестри і брати, а також сусіди та інші сторонні особи.

Характерною ознакою особистих немайнових прав учасників сімейних відносин, зокрема прав батьків на виховання і захист дитини є те, що за юридичним змістом вони є правами абсолютного характеру по відношенню до всіх інших третіх осіб, які зобов'язані не чинити перешкод у здійсненні батьками відповідних правомочностей. Одночасно вони є і обов'язками, неналежне виконання яких може бути підставою для настання сімейно-правової відповідальності.

Майнові правовідносини в сімейному праві також характеризуються різною видовою належністю в залежності від їх суб'єктного складу. Так, відносини спільної сумісної власності подружжя є абсолютними відносинами стосовно всіх третіх осіб, які зобов'язані не перешкоджати уповноваженим власникам — подружжю у здійсненні правомочностей щодо належного їм майна. Водночас ці ж самі правовідносини є відносними, з конкретно визначеними уповноваженою і зобов'язаною сторонами за участі самого подружжя.

СТАТТЯ 3. СІМ'Я

1. Сім'я є первинним та основним осередком суспільства.

2. Сім'ю складають особи, які спільно проживають, пов'язані спільним побутом, мають взаємні права та обов'язки.

Подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік, у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно.

Дитина належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає.

3. Права члена сім'ї має одинока особа.

4. Сім'я створюється на підставі шлюбу, кровного споріднення, усиновлення, а також на інших підставах, не заборонених законом і таких, що не суперечать моральним засадам суспільства.

Частина 1 коментованої статті є нормою-декламацією і не має предмету правового регулювання. Частина 2 ст. 2 СК складається із двох норм. Перша стосується визначення ознак, які юридично характеризують сім'ю. Це, зокрема, спільне проживання, спільний побут та спільність взаємних прав та обов'язків. Виняток встановлений абзацом другим ч. 2 коментованої статті для подружжя, яке за визначених умов може вважатися сім'єю і без наявності ознаки спільного проживання, а також для дитини, яка належить до сім'ї своїх батьків і тоді, коли спільно з ними не проживає. Так, за правилами ст. 160 СК, місце проживання дитини, яка не досягла десятирічного віку, визначається її батьками, до чотирнадцятирічного віку — за згодою самої дитини, а після чотирнадцятирічного віку таке місце проживання визначається дитиною самостійно.

Частина 2 коментованої статті також встановлює галузеву відмінність поняття члена сім'ї за сімейним правом від члена сім'ї, статус якого регламентований житловим законодавством. Так, Конституційний Суд України у справі про офіційне тлумачення терміна «член сім'ї» визначив, що під членом сім'ї... треба розуміти особу, що перебуває з суб'єктом права на пільги у правовідносинах, природа яких визначається: кровними (родинними) зв'язками або шлюбними відносинами; постійним проживанням з військовослужбовцем, працівником міліції, особового складу державної пожежної охорони; веденням з ним спільного господарства. Такі ознаки (вимоги) застосовуються диференційовано при конкретному визначенні членів сім'ї, які мають право на названі пільги. Отже, для набуття статусу члена сім'ї в розумінні житлового права, крім шлюбних відносин або кровного споріднення, необхідною є наявність ознак спільного проживання та ведення спільного господарства.

Частина 4 коментованої статті встановлює перелік підстав для утворення сім'ї, зокрема шлюб, кровне споріднення, усиновлення, інші підстави, не заборонені законом. Такими іншими підставами для утворення сім'ї є фактичні шлюбні відносини, які за нормами Кодексу в аспекті спільної сумісної власності, а також інших майнових відносин прирівняні до зареєстрованого шлюбу, що не було притаманно українському сімейному праву і з точки зору принципу правової визначеності вносить плутанину в регулювання відносин власності.

Коментована четверта частина ст. 3 СК також вводить такий специфічний регулятор сімейних відносин, як моральні засади суспільства. Так моральними засадами нашого суспільства не сприймаються одностатеві шлюби, шлюби між родичами

першого ступеня споріднення, між неповнорідними та двоюрідними братами і сестрами тощо.

СТАТТЯ 4. ПРАВО ОСОБИ НА СІМ'Ю

- 1. Особа, яка досягла шлюбного віку, має право на створення сім'ї.
У випадках, передбачених частиною другою статті 23 цього Кодексу, сім'ю може створити особа, яка не досягла шлюбного віку.**
- 2. Сім'ю може створити особа, яка народила дитину, незалежно від віку.**
- 3. Кожна особа має право на проживання в сім'ї.
Особа може бути примусово ізольована від сім'ї лише у випадках і в порядку, встановлених законом.**
- 4. Кожна особа має право на повагу до свого сімейного життя.**

Абзац перший коментованої статті деталізує право особи на сім'ю, гарантоване Конституцією України, нормами міжнародного права, як формально визначену і охоронювану законом можливість особи вільно, на власний розсуд, без будь-якого примусу і перешкод, у встановлених законом порядку і процедурі створити власну сім'ю. Більш розгорнута регламентація зазначеного права встановлена в ст. 291 Цивільного кодексу України, згідно норм якої фізична особа незалежно від віку та стану здоров'я має право на сім'ю, не може бути проти її волі розлучена з сім'єю, крім випадків, встановлених законом, має право на підтримання зв'язків з членами своєї сім'ї та родичами незалежно від того, де вона перебуває.

Абзац другий ч. 1 коментованої статті містить відсилочну норму, яка передбачає можливість за рішенням суду зменшити шлюбний вік і за певних умов та дотримання інтересів неповнолітньої особи, отримання нею права на укладання шлюбу.

Частина друга коментованої статті передбачає право на створення сім'ї для особи, яка народила дитину, незалежно від віку, тобто даною нормою гарантується можливість неповнолітній людині без будь-якого додаткового дозволу, в тому числі батьків, органів опіки і піклування чи інших установ, зовнішнього втручання і перешкод народити дитину і таким способом створити сім'ю.

Конкретизацією права особи на сім'ю є правило, встановлене ч. 3 ст. 4 СК щодо права особи на проживання в сім'ї, на створення системи гарантій, передбачених в житловому, цивільному, кримінальному праві для забезпечення такої правомочності. Виняток, встановлений абзацом другим ч. 3 коментованої статті стосується, в основному, протиправної поведінки особи, що може мати наслідком примусову ізоляцію особи від сім'ї у випадках позбавлення чи обмеження волі в разі вчинення кримінального злочину, позбавлення батьківських прав у випадках неналежного виконання батьківських обов'язків, примусового виселення особи з житла у випадках, встановлених Житловим кодексом України, відібрання дитини від батьків без позбавлення батьківських прав за об'єктивної неможливості виконання батьківських обов'язків і при відсутності винної поведінки у випадках, передбачених ст. 170 СК тощо.

Частина 4 ст. 4 СК спрямована на гарантування, забезпечення та охорону приватності та поваги до сімейного життя, на заборону будь-яким особам безпідставно втручатися у вирішення питань життя сім'ї. Відповідно до ст. 32 Конституції України, ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, кожному гарантується судовий захист права спростувати недостовірну інформацію про себе та членів своєї сім'ї. За нормою ч. 4 ст. 291 Цивільного кодексу України, ніхто не має

права втручатися у сімейне життя фізичної особи, крім випадків, передбачених Конституцією України. Передбачені винятки стосуються протиправної поведінки в сім'ї, дотримання прав і свобод інших осіб та забезпечення правопорядку.

СТАТТЯ 5. ДЕРЖАВНА ОХОРОНА СІМ'Ї

1. Держава охороняє сім'ю, дитинство, материнство, батьківство, створює умови для зміцнення сім'ї.

2. Держава створює людині умови для материнства та батьківства, забезпечує охорону прав матері та батька, матеріально і морально заохочує і підтримує материнство та батьківство.

3. Держава забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини.

4. Держава бере під свою охорону кожную дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування.

5. Ніхто не може зазнавати втручання в його сімейне життя, крім випадків, встановлених Конституцією України.

(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 23.02.2006 р. № 3497-IV)

Стаття 5 СК має міжгалузевий характер і покладає на державні органи ряд позитивних зобов'язань щодо забезпечення охорони сім'ї, дитинства, материнства та батьківства, на створення достатніх і належних соціально-економічних умов для материнства та батьківства. Зазначені норми, гарантії та зобов'язання держави мають міжнародно-правовий характер, закріплені в ряді міжнародних конвенцій як, так звані, права людини другого покоління. Так, в ст. 10 Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права, що був прийнятий Організацією Об'єднаних Націй, зазначається, що сім'ї має надаватися за можливості сама найширша охорона і допомога. Особлива охорона має надаватися матерям на протязі розумного періоду до та після пологів. На протязі зазначеного періоду працюючим матерям має надаватися оплачувана відпустка з достатньою допомогою по соціальному забезпеченню. Особливі заходи охорони і допомоги мають застосовуватися по відношенню до всіх дітей і підлітків без жодної дискримінації за ознакою сімейного походження чи за іншими ознаками.

Система міжнародно-правових гарантій імплементована і в національне законодавство України. Так, згідно Закону України «Про охорону дитинства» встановлений комплекс заходів охорони і забезпечення реалізації особистих та соціально-економічних прав дитини, передбачена система контролю за реалізацією і гарантіями зазначених прав. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї» встановлює ряд організаційних, правових, адміністративних заходів для попередження порушень прав учасників сімейних відносин, а також відповідальність за такі порушення. Законом України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми» передбачений суттєвий перелік пільг, соціальних гарантій і допомоги для сімей з дітьми, зокрема допомога по вагітності і пологам, допомога і відпустка для матері до досягнення дитиною трирічного віку тощо. Кодекс законів про працю України встановлює ряд привілеїв для працюючих матерів, забороняє звільнення певних категорій жінок, що мають дітей,

Податковий кодекс України встановлює і диференціює розмір податкової соціальної пільги для сімей із дітьми.

Частина третя коментованої статті, як одна з основних норм Загальних положень СК, встановлює і забезпечує пріоритет сімейного виховання дитини. Суть цього

принципу стосується кардинальних соціально-політичних змін в питаннях регулювання відносин у сім'ї, відходу від «колективістського» принципу виховання дітей і суспільного контролю за таким вихованням, що був притаманний Кодексу про шлюб та сім'ю УРСР та практиці його застосування. Конкретизація зазначеного основного принципу регулювання сімейних відносин міститься в інших частинах Кодексу. Це, зокрема, права батьків на виховання дитини, на відібрання дитини від будь-якої особи, яка утримує її у себе без правової підстави, на заборону втручання у сімейне життя, на виключний характер і судову процедуру такої санкції сімейного права, як позбавлення батьківських прав, на можливість, при наявності відповідних умов і позитивної поведінки батьків, поновлення батьківських прав.

Позитивні зобов'язання держави щодо охорони кожної дитини-сироти і дитини, позбавленої батьківського піклування, встановлені ч. 4 ст. 5 СК, забезпечуються системою опіки і піклування над дітьми, усиновленням, патронатом над дітьми та іншою системою заходів, детальна регламентація яких міститься в Розділі IV Кодексу.

СТАТТЯ 6. ДИТИНА

- 1. Правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття.*
- 2. Малолітньою вважається дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітньою вважається дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.*

Стаття 6 СК визначає правовий статус дитини. Відповідно до ч. 1 коментованої статті дитиною є особа, яка не досягла повноліття. Саме з досягненням дитиною вісімнадцятирічного віку закон пов'язує певні правові наслідки різного галузевого спрямування. Саме з досягненням зазначеного віку припиняються, за певними винятками, обов'язки батьків щодо утримання дитини, права щодо представництва дітей без окремого доручення, припиняються піклування та дія системи заходів державного контролю за вчиненням дій майнового характеру від імені неповнолітнього тощо.

За ч. 2 коментованої статті, дитина до досягнення нею чотирнадцяти років є малолітньою. Обсяг цивільної дієздатності такої дитини, яка має назву часткової цивільної дієздатності, встановлений ст. 31 Цивільного кодексу України. Так, в цьому віці дитина не несе відповідальності за завдану нею шкоду, може самостійно вчиняти дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності. Всі інші дії від імені малолітньої особи, що мають правові наслідки, здійснюють від її імені батьки або опікуни і, у випадку відсутності останніх, відповідні державні органи і установи.

Неповнолітня дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років має неповну цивільну дієздатність, що передбачає значно більший, в порівнянні з малолітніми дітьми, перелік можливостей самостійного здійснення власних прав, які передбачені в ст. 32 Цивільного кодексу України, однак достатньо суттєву частину правомочностей вони здійснюють за згоди батьків (піклувальника) та/або органів опіки і піклування.

Відповідно до ч. 2 ст. 34 ЦК України, у разі реєстрації шлюбу фізичної особи, яка не досягла повноліття, вона набуває повної цивільної дієздатності з моменту реєстрації шлюбу, а згідно ч. 2 ст. 23 СК, за заявою особи, яка досягла чотирнадцяти років, за рішенням суду їй може бути надано право на шлюб, якщо буде встановлено, що це відповідає її інтересам. Отже, за визначених в цивільному та сімейному за-

конодавстві умов дитина, яка досягла чотирнадцятирічного віку, може набути повної дієздатності. Однак, така особа, за визначенням ч. 1 коментованої статті, не позбавляється статусу дитини.

Правовий статус дитини є також предметом регулювання норм міжнародного права. Основні права малолітніх і неповнолітніх дітей, гарантії їх реалізації, зобов'язання держав у цій сфері суспільних відносин встановлені в Конвенції про права дитини від 20 листопада 1989 року, Міжнародному пакті про економічні, соціальні та культурні права (див. Коментар до ст. 13), що ратифіковані українським парламентом та імplementовані в національне законодавства на рівні СК, поточних законів та підзаконних актів.

СТАТТЯ 7. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН

- 1. Сімейні відносини регулюються цим Кодексом та іншими нормативно-правовими актами.*
- 2. Сімейні відносини можуть бути врегульовані за домовленістю (договором) між їх учасниками.*
- 3. Сімейні відносини регулюються лише у тій частині, у якій це є допустимим і можливим з точки зору інтересів їх учасників та інтересів суспільства.*
- 4. Регулювання сімейних відносин здійснюється з урахуванням права на таємницю особистого життя їх учасників, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя.*
- 5. Учасник сімейних відносин не може мати привілеїв чи обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, статі, політичних, релігійних та інших переконань, етнічного та соціального походження, матеріального стану, місця проживання, за мовними та іншими ознаками.*
- 6. Жінка та чоловік мають рівні права і обов'язки у сімейних відносинах, шлюбі та сім'ї.*
- 7. Дитина має бути забезпечена можливістю здійснення її прав, установлених Конституцією України, Конвенцією про права дитини, іншими міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.*
- 8. Регулювання сімейних відносин має здійснюватися з максимально можливим урахуванням інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї.*
- 9. Сімейні відносини регулюються на засадах справедливості, добросовісності та розумності, відповідно до моральних засад суспільства.*
- 10. Кожен учасник сімейних відносин має право на судовий захист.*
(Із змінами, внесеними згідно із Законом України від 22.12.2006 р. № 524-V)

Стаття 7 СК присвячена джерельній базі та основним засадам регулювання сімейних відносин. Основою національної правової системи є Конституція України, норми якої мають найвищу юридичну силу і є нормами прямої дії. Деякі конституційні засади є основою регулювання сімейних правовідносин, зокрема ст. 21 щодо рівності всіх людей у своїй гідності та правах, ст. 23 щодо вільного розвитку своєї особистості, ст. 24 щодо заборони привілеїв за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних чи інших переконань, ст. 28 щодо поваги до його гідності, ст. 32 щодо заборони втручання в особисте та сімейне життя, ст. 51 щодо ґрунтування шлюбу на вільній згоді жінки та чоловіка, рівності прав кожного з подружжя,

обов'язку батьків утримувати дітей до їх повноліття та обов'язку повнолітніх дітей піклуватися про непрацездатних батьків, щодо охорони державою сім'ї, материнства та батьківства, ст. 52, що закріплює рівність всіх дітей у правах незалежно від походження, а також від того, народжені вони у шлюбі чи поза ним.

Сімейний кодекс України, як зведений, логічно стрункий та упорядкований акт чинного законодавства ні з точки зору предмету та методу сімейного права, ні з точки зору об'єму нормативного матеріалу не в змозі охопити своїм регулюванням всі відносини сімейно-правового спрямування. Саме тому, в силу ч. 1 коментованої статті, сімейні відносини поряд з СК регулюються і іншими нормативноправовими актами. Це, зокрема, Цивільний кодекс України (див. коментар до ст. 8), норми Законів України «Про охорону дитинства», «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», «Про попередження насильства в сім'ї» (див. коментар до ст. 5), Наказ Мініюсту про затвердження «Правил реєстрації актів цивільного стану в Україні», згідно якого встановлена система органів реєстрації відповідних фактів, процедура і порядок їх діяльності, процесуальні моменти фіксації статусу і фактів, що мають сімейноправове значення. Деталізацією і конкретизацією норм цивільного і сімейного законодавства щодо опіки і піклування є Правила опіки і піклування, затверджені спільним Наказом Мініосвіти, Мінохорони здоров'я, Мінпраці і соціальної політики. Цей нормативний акт не тільки визначає систему органів опіки і піклування, а й встановлює їх повноваження по розгляду відповідних справ, процедурні відносини діяльності. Цивільний процесуальний кодекс України регулює провадження у справах за сімейними спорами, усиновлення, позбавлення батьківських прав, встановлення фактів, що мають юридичне значення. Норми міжнародно-правового регулювання також містять джерельну базу регулювання сімейних відносин (див. коментар до ст. 13).

Частина друга коментованої статті вводить можливість договірної регулювання сімейних відносин у випадках, порядку і на умовах передбачених Кодексом (див. коментар до ст. 9). Частина 3 коментованої статті є логічним продовженням ч. 1 ст. 1 СК щодо предмета регулювання Кодексу і своїм змістом обмежує можливість нормативного регулювання сімейних відносин, які за своєю суттю є специфічними відносинами. Загальновідомо, що відносини дружби, кохання, взаємодопомоги не можуть бути предметом прямого нормативного регулювання в силу своєї специфіки. І навпаки наявність такого регулювання може свідчити про неправовий характер відповідних регуляторів і перетворення права, як міри та масштабу свободи і справедливості, у свій антипод. Так, частиною четвертою конкретизоване обмеження можливості нормативного регулювання необхідністю забезпечення таємниці особистого життя учасників сімейних відносин, їхнього права на особисту свободу та недопустимості свавільного втручання у сімейне життя.

Частини 5, 6, 7 ст. 7 СК є продовженням цитованих вище конституційних засад регулювання сімейних відносин, частини 8 і 9 орієнтують правотворчі та правозастосовні органи на максимально можливе урахування інтересів дитини, непрацездатних членів сім'ї та на засади справедливості, добросовісності та розумності, моральні засади суспільства, що є вельми актуальним при застосуванні аналогії права і закону (див. коментар до ст. 10).

Частина 10 коментованої статті, в розвиток конституційного принципу розповсюдження юрисдикції судів на всі правовідносини, що виникають в державі, проголошує право судового захисту учасників сімейних правовідносин. Конкретизацією цього принципу, а також певною новелою в регулюванні правового статусу

ЗМІСТ

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ	4
Розділ I ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ	6
Глава 1. Сім'я. Регулювання сімейних відносин	6
СТАТТЯ 1. ЗАВДАННЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ.....	6
СТАТТЯ 2. УЧАСНИКИ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН, ЯКІ РЕГУЛЮЄ СІМЕЙНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ.....	7
СТАТТЯ 3. СІМ'Я	9
СТАТТЯ 4. ПРАВО ОСОБИ НА СІМ'Ю	10
СТАТТЯ 5. ДЕРЖАВНА ОХОРОНА СІМ'І	11
СТАТТЯ 6. ДИТИНА	12
СТАТТЯ 7. ЗАГАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН	13
СТАТТЯ 8. ЗАСТОСУВАННЯ ДО РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЦИВІЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	15
СТАТТЯ 9. РЕГУЛЮВАННЯ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ЗА ДОМОВЛЕНІСТЮ (ДОГОВОРОМ) СТОРІН.....	16
СТАТТЯ 10. ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ ЗАКОНУ ТА АНАЛОГІЇ ПРАВА	17
СТАТТЯ 11. ВРАХУВАННЯ ЗВИЧАЇВ ПРИ ВИРІШЕННІ СУДОМ СІМЕЙНИХ СПОРІВ.....	18
СТАТТЯ 12. ОБЧИСЛЕННЯ СТРОКІВ, ВСТАНОВЛЕНИХ У ЦЬОМУ КОДЕКСІ	19
СТАТТЯ 13. МІЖНАРОДНІ ДОГОВОРИ УКРАЇНИ	20
Глава 2. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків. Захист сімейних прав та інтересів	21
СТАТТЯ 14. ЗДІЙСНЕННЯ СІМЕЙНИХ ПРАВ.....	21
СТАТТЯ 15. ВИКОНАННЯ СІМЕЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ	23
СТАТТЯ 16. НАДАННЯ НЕПОВНОЛІТНІМ БАТЬКАМ ДОПОМОГИ У ЗДІЙСНЕННІ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННІ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ	25
СТАТТЯ 17. НАДАННЯ ОРГАНОМ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ДОПОМОГИ ОСОБАМ У ЗДІЙСНЕННІ НИМИ СВОЇХ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННІ СІМЕЙНИХ ОБОВ'ЯЗКІВ.....	26
СТАТТЯ 18. ЗАХИСТ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ.....	27
СТАТТЯ 19. УЧАСТЬ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ У ЗАХИСТІ СІМЕЙНИХ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ.....	29
СТАТТЯ 20. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ДО ВИМОГ, ЩО ВИПЛИВАЮТЬ ІЗ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН.....	31
Розділ II ШЛЮБ. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ПОДРУЖЖЯ	32
Глава 3. Загальні положення.....	32
СТАТТЯ 21. ПОНЯТТЯ ШЛЮБУ	32
СТАТТЯ 22. ШЛЮБНИЙ ВІК.....	34
СТАТТЯ 23. ПРАВО НА ШЛЮБ.....	35
СТАТТЯ 24. ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ШЛЮБУ.....	37
СТАТТЯ 25. ОДНОШЛЮБНІСТЬ	38
СТАТТЯ 26. ОСОБИ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ ПЕРЕБУВАТИ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ.....	39

Глава 4. Державна реєстрація шлюбу	42
СТАТТЯ 27. ЗНАЧЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ	42
СТАТТЯ 28. ЗАЯВА ПРО РЕЄСТРАЦІЮ ШЛЮБУ	43
СТАТТЯ 29. ОЗНАЙОМЛЕННЯ НАРЕЧЕНИХ З ЇХНІМИ ПРАВАМИ ТА	
ОБОВ'ЯЗКАМИ	45
СТАТТЯ 30. ВЗАЄМНА ОБІЗНАНІСТЬ НАРЕЧЕНИХ ПРО СТАН ЗДОРОВ'Я	45
СТАТТЯ 31. ЗОБОВ'ЯЗАННЯ НАРЕЧЕНИХ У РАЗІ ВІДМОВИ ВІД ВСТУПУ В	
ШЛЮБ	47
СТАТТЯ 32. ЧАС РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ	48
СТАТТЯ 33. МІСЦЕ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ	49
СТАТТЯ 34. РЕЄСТРАЦІЯ ШЛЮБУ В ПРИСУТНОСТІ НАРЕЧЕНОЇ ТА	
НАРЕЧЕНОГО	50
СТАТТЯ 35. ПРАВО НА ВИБІР ПРИЗВИЩА ПРИ РЕЄСТРАЦІЇ ШЛЮБУ	50
СТАТТЯ 36. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ШЛЮБУ	51
СТАТТЯ 37. ПРАВОЗГІДНІСТЬ ШЛЮБУ	52
Глава 5. Недійсність шлюбу	52
СТАТТЯ 38. ПІДСТАВИ НЕДІЙСНОСТІ ШЛЮБУ	52
СТАТТЯ 39. ШЛЮБ, ЯКИЙ Є НЕДІЙСНИМ	53
СТАТТЯ 40. ШЛЮБ, ЯКИЙ ВИЗНАЄТЬСЯ НЕДІЙСНИМ ЗА РІШЕННЯМ	
СУДУ	55
СТАТТЯ 41. ШЛЮБ, ЯКИЙ МОЖЕ БУТИ ВИЗНАНИЙ НЕДІЙСНИМ ЗА	
РІШЕННЯМ СУДУ	58
СТАТТЯ 42. ОСОБИ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З	
ПОЗОВОМ ПРО ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ	60
СТАТТЯ 43. ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕДІЙСНИМ ПІСЛЯ ЙОГО	
ПРИПИНЕННЯ	62
СТАТТЯ 44. ЧАС, З ЯКОГО ШЛЮБ Є НЕДІЙСНИМ	62
СТАТТЯ 45. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ШЛЮБУ	63
СТАТТЯ 46. ОСОБЛИВІ ПРАВОВІ НАСЛІДКИ НЕДІЙСНОСТІ ШЛЮБУ	65
СТАТТЯ 47. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ І ДИТИНИ, ЯКА	
НАРОДИЛАСЯ У НЕДІЙСНОМУ ШЛЮБІ	66
СТАТТЯ 48. ВИЗНАННЯ ШЛЮБУ НЕУКЛАДЕНИМ	67
Глава 6. Особисті немайнові права та обов'язки подружжя	68
СТАТТЯ 49. ПРАВО НА МАТЕРИНСТВО	68
СТАТТЯ 50. ПРАВО НА БАТЬКІВСТВО	69
СТАТТЯ 51. ПРАВО ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА НА ПОВАГУ ДО СВОЄЇ	
ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ	70
СТАТТЯ 52. ПРАВО ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА НА ФІЗИЧНИЙ ТА	
ДУХОВНИЙ РОЗВИТОК	71
СТАТТЯ 53. ПРАВО ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА НА ЗМІНУ ПРИЗВИЩА	72
СТАТТЯ 54. ПРАВО ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА НА РОЗПОДІЛ ОБОВ'ЯЗКІВ	
ТА СПІЛЬНЕ ВИРІШЕННЯ ПИТАНЬ ЖИТТЯ СІМ'Ї	73
СТАТТЯ 55. ОБОВ'ЯЗОК ПОДРУЖЖЯ ТУРБУВАТИСЯ ПРО СІМ'Ю	74
СТАТТЯ 56. ПРАВО ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА НА СВОБОДУ ТА	
ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ	75
Глава 7. Право особистої приватної власності дружини та чоловіка	77
СТАТТЯ 57. МАЙНО, ЩО Є ОСОБИСТОЮ ПРИВАТНОЮ ВЛАСНІСТЮ	
ДРУЖИНИ, ЧОЛОВІКА	77

СТАТТЯ 58. ПРАВО НА ПЛОДИ ТА ДОХОДИ ВІД РЕЧЕЙ, ЩО Є ОСОБИСТОЮ ПРИВАТНОЮ ВЛАСНІСТЮ ДРУЖИНИ, ЧОЛОВІКА.....	79
СТАТТЯ 59. ЗДІЙСНЕННЯ ДРУЖИНОЮ, ЧОЛОВІКОМ ПРАВА ОСОБИСТОЇ ПРИВАТНОЇ ВЛАСНОСТІ	80
Глава 8. Право спільної сумісної власності подружжя.....	80
СТАТТЯ 60. ПІДСТАВИ НАБУТТЯ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ	80
СТАТТЯ 61. ОБ'ЄКТИ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ.....	81
СТАТТЯ 62. ВИНИКНЕННЯ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ НА МАЙНО, ЩО НАЛЕЖАЛО ДРУЖИНІ, ЧОЛОВІКОВІ	83
СТАТТЯ 63. ЗДІЙСНЕННЯ ПОДРУЖЖЯМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ	83
СТАТТЯ 64. ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА УКЛАДЕННЯ ДОГОВОРІВ МІЖ СОБОЮ.....	84
СТАТТЯ 65. ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА РОЗПОРЯДЖАННЯ МАЙНОМ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ	85
СТАТТЯ 66. ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА ВИЗНАЧЕННЯ ПОРЯДКУ КОРИСТУВАННЯ МАЙНОМ	86
СТАТТЯ 67. ПРАВО НА РОЗПОРЯДЖАННЯ ЧАСТКОЮ У МАЙНІ, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ	87
СТАТТЯ 68. ЗДІЙСНЕННЯ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	87
СТАТТЯ 69. ПРАВО ПОДРУЖЖЯ НА ПОДІЛ МАЙНА, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ.....	88
СТАТТЯ 70. РОЗМІР ЧАСТОК МАЙНА ДРУЖИНИ ТА ЧОЛОВІКА ПРИ ПОДІЛІ МАЙНА, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ	88
СТАТТЯ 71. СПОСОБИ ТА ПОРЯДОК ПОДІЛУ МАЙНА, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ.....	89
СТАТТЯ 72. ЗАСТОСУВАННЯ ПОЗОВНОЇ ДАВНОСТІ ДО ВИМОГ ПРО ПОДІЛ МАЙНА, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ	91
СТАТТЯ 73. НАКЛАДЕННЯ СТЯГНЕННЯ НА МАЙНО, ЩО Є ОБ'ЄКТОМ ПРАВА СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ ПОДРУЖЖЯ.....	91
СТАТТЯ 74. ПРАВО НА МАЙНО ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКА, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ОДНІЄЮ СІМ'ЄЮ, АЛЕ НЕ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ АБО В БУДЬ-ЯКОМУ ІНШОМУ ШЛЮБІ	92
Глава 9. Права та обов'язки подружжя по утриманню.....	93
СТАТТЯ 75. ПРАВО ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ НА УТРИМАННЯ.....	93
СТАТТЯ 76. ПРАВО НА УТРИМАННЯ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	96
СТАТТЯ 77. СПОСОБИ НАДАННЯ УТРИМАННЯ ОДНОМУ З ПОДРУЖЖЯ	98
СТАТТЯ 78. ДОГОВІР ПОДРУЖЖЯ ПРО НАДАННЯ УТРИМАННЯ	99
СТАТТЯ 79. ЧАС, ПРОТЯГОМ ЯКОГО СПЛАЧУЮТЬСЯ АЛІМЕНТИ ОДНОМУ З ПОДРУЖЖЯ.....	100
СТАТТЯ 80. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ ОДНОМУ З ПОДРУЖЖЯ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ.....	101
СТАТТЯ 81. ВИДИ ДОХОДІВ, ЯКІ ВРАХОВУЮТЬСЯ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ	103
СТАТТЯ 82. ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ НА	

УТРИМАННЯ	103
СТАТТЯ 83. ПОЗБАВЛЕННЯ ПРАВА НА УТРИМАННЯ АБО ОБМЕЖЕННЯ ЙОГО СТРОКОМ	105
СТАТТЯ 84. ПРАВО ДРУЖИНИ НА УТРИМАННЯ ПІД ЧАС ВАГІТНОСТІ ТА У РАЗІ ПРОЖИВАННЯ З НЕЮ ДИТИНИ	106
СТАТТЯ 85. ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ДРУЖИНИ НА УТРИМАННЯ	108
СТАТТЯ 86. ПРАВО ЧОЛОВІКА НА УТРИМАННЯ У РАЗІ ПРОЖИВАННЯ З НИМ ДИТИНИ	108
СТАТТЯ 87. ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ЧОЛОВІКА НА УТРИМАННЯ	109
СТАТТЯ 88. ПРАВО НА УТРИМАННЯ ТОГО З ПОДРУЖЖЯ, З КИМ ПРОЖИВАЄ ДИТИНА-ІНВАЛІД	109
СТАТТЯ 89. ПРИПИНЕННЯ ПРАВА НА УТРИМАННЯ ЗА ДОМОВЛЕНІСТЮ ПОДРУЖЖЯ	110
СТАТТЯ 90. ВЗАЄМНА УЧАСТЬ ДРУЖИНИ, ЧОЛОВІКА У ВИТРАТАХ НА ЛІКУВАННЯ	111
СТАТТЯ 91. ПРАВО НА УТРИМАННЯ ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКА, ЯКІ НЕ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ	111
Глава 10. Шлюбний договір	112
СТАТТЯ 92. ПРАВО НА УКЛАДЕННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	112
СТАТТЯ 93. ЗМІСТ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	114
СТАТТЯ 94. ФОРМА ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	116
СТАТТЯ 95. ПОЧАТОК ДІЇ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	116
СТАТТЯ 96. СТРОК ДІЇ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	116
СТАТТЯ 97. ВИЗНАЧЕННЯ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА	118
СТАТТЯ 98. ВИЗНАЧЕННЯ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ ПОРЯДКУ КОРИСТУВАННЯ ЖИТЛОМ	120
СТАТТЯ 99. ВИЗНАЧЕННЯ У ШЛЮБНОМУ ДОГОВОРІ ПРАВА НА УТРИМАННЯ	121
СТАТТЯ 100. ЗМІНА УМОВ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	122
СТАТТЯ 101. ПРАВО НА ВІДМОВУ ВІД ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	123
СТАТТЯ 102. РОЗІРВАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ	124
СТАТТЯ 103. ВИЗНАННЯ ШЛЮБНОГО ДОГОВОРУ НЕДІЙСНИМ	125
Глава 11. Припинення шлюбу	126
СТАТТЯ 104. ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ	126
СТАТТЯ 105. ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ ВНАСЛІДОК ЙОГО РОЗІРВАННЯ	129
СТАТТЯ 106. РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ОРГАНОМ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ ЗА ЗАЯВОЮ ПОДРУЖЖЯ, ЯКЕ НЕ МАЄ ДІТЕЙ	131
СТАТТЯ 107. РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ОРГАНОМ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ ЗА ЗАЯВОЮ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ	133
СТАТТЯ 108. ВИЗНАННЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ФІКТИВНИМ	135
СТАТТЯ 109. РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ ЗА СПІЛЬНОЮ ЗАЯВОЮ ПОДРУЖЖЯ, ЯКЕ МАЄ ДІТЕЙ	136
СТАТТЯ 110. ПРАВО НА ПРЕД'ЯВЛЕННЯ ПОЗОВУ ПРО РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	140
СТАТТЯ 111. ЗАХОДИ СУДУ ЩОДО ПРИМИРЕННЯ ПОДРУЖЖЯ	144
СТАТТЯ 112. ПІДСТАВИ ДЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ ЗА ПОЗОВОМ ОДНОГО З ПОДРУЖЖЯ	145

СТАТТЯ 113. ПРАВО НА ВИБІР ПРИЗВИЩА ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	147
СТАТТЯ 114. МОМЕНТ ПРИПИНЕННЯ ШЛЮБУ У РАЗІ ЙОГО РОЗІРВАННЯ.....	147
СТАТТЯ 115. ДЕРЖАВНА РЕЄСТРАЦІЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	149
СТАТТЯ 116. ПРАВО НА ПОВТОРНИЙ ШЛЮБ ПІСЛЯ РОЗІРВАННЯ ШЛЮБУ	151
СТАТТЯ 117. ВИКЛЮЧЕНА	152
СТАТТЯ 118. ПОНОВЛЕННЯ ШЛЮБУ У РАЗІ З'ЯВЛЕННЯ ОСОБИ, ЯКА БУЛА ОГОЛОШЕНА ПОМЕРЛОЮ АБО ВИЗНАНА БЕЗВІСНО ВІДСУТНЬОЮ	152
СТАТТЯ 119. ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ	154
СТАТТЯ 120. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВСТАНОВЛЕННЯ РЕЖИМУ ОКРЕМОГО ПРОЖИВАННЯ ПОДРУЖЖЯ	156
Розділ III ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ МАТЕРІ, БАТЬКА І ДИТИНИ	158
Глава 12. Визначення походження дитини	158
СТАТТЯ 121. ЗАГАЛЬНІ ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ МАТЕРІ, БАТЬКА І ДИТИНИ	158
СТАТТЯ 122. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ ВІД МАТЕРІ ТА БАТЬКА, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ	159
СТАТТЯ 123. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ, НАРОДЖЕНОЇ В РЕЗУЛЬТАТІ ЗАСТОСУВАННЯ ДОПОМІЖНИХ РЕПРОДУКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	161
СТАТТЯ 124. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ ВІД БАТЬКА У РАЗІ РЕЄСТРАЦІЇ ПОВТОРНОГО ШЛЮБУ З ЇЇ МАТР'Ю	162
СТАТТЯ 125. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ, БАТЬКИ ЯКОЇ НЕ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ	163
СТАТТЯ 126. ВИЗНАЧЕННЯ ПОХОДЖЕННЯ ДИТИНИ ВІД БАТЬКА ЗА ЗАЯВОЮ ЖІНКИ ТА ЧОЛОВІКА, ЯКІ НЕ ПЕРЕБУВАЮТЬ У ШЛЮБІ МІЖ СОБОЮ	163
СТАТТЯ 127. ВИКЛЮЧЕНА	164
СТАТТЯ 128. ВИЗНАННЯ БАТЬКІВСТВА ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	165
СТАТТЯ 129. СПІР ПРО БАТЬКІВСТВО МІЖ ЧОЛОВІКОМ МАТЕРІ ДИТИНИ ТА ОСОБОЮ, ЯКА ВВАЖАЄ СЕБЕ БАТЬКОМ ДИТИНИ	166
СТАТТЯ 130. ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ БАТЬКІВСТВА ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	167
СТАТТЯ 131. ВИЗНАННЯ МАТЕРИНСТВА ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	167
СТАТТЯ 132. ВСТАНОВЛЕННЯ ФАКТУ МАТЕРИНСТВА ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	168
СТАТТЯ 133. ЗАПИС ПОДРУЖЖЯ БАТЬКАМИ ДИТИНИ	168
СТАТТЯ 134. ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО АКТОВОГО ЗАПИСУ ПРО НАРОДЖЕННЯ У РАЗІ ВИЗНАННЯ БАТЬКІВСТВА, МАТЕРИНСТВА	169
СТАТТЯ 135. ЗАПИС ПРО БАТЬКІВ ДИТИНИ, ЯКЩО БАТЬКІВСТВО, МАТЕРИНСТВО НЕ ВСТАНОВЛЕНЕ	169
СТАТТЯ 136. ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА ОСОБОЮ, ЯКА ЗАПИСАНА БАТЬКОМ ДИТИНИ	170
СТАТТЯ 137. ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА ПІСЛЯ СМЕРТІ ОСОБИ, ЯКА ЗАПИСАНА БАТЬКОМ ДИТИНИ	171
СТАТТЯ 138. ПРАВО МАТЕРІ ДИТИНИ НА ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА СВОГО ЧОЛОВІКА	172
СТАТТЯ 139. СПІР ПРО МАТЕРИНСТВО	172

СТАТТЯ 140. ОСПОРЮВАННЯ БАТЬКІВСТВА, МАТЕРИНСТВА ОСОБИ, ЯКА СПЛАЧУЄ АЛІМЕНТИ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ	173
Глава 13. Особисті немайнові права і обов'язки батьків та дітей	174
СТАТТЯ 141. РІВНІСТЬ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ БАТЬКІВ ЩОДО ДИТИНИ.....	174
СТАТТЯ 142. РІВНІСТЬ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ДІТЕЙ ЩОДО БАТЬКІВ.....	175
СТАТТЯ 143. ОБОВ'ЯЗОК БАТЬКІВ ЗАБРАТИ ДИТИНУ З ПОЛОГОВОГО БУДИНКУ АБО ІНШОГО ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я.....	175
СТАТТЯ 144. ОБОВ'ЯЗОК БАТЬКІВ ЗАРЕЄСТРУВАТИ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ В ОРГАНІ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ АКТІВ ЦИВІЛЬНОГО СТАНУ	177
СТАТТЯ 145. ВИЗНАЧЕННЯ ПРИЗВИЩА ДИТИНИ	178
СТАТТЯ 146. ВИЗНАЧЕННЯ ІМЕНІ ДИТИНИ	179
СТАТТЯ 147. ВИЗНАЧЕННЯ ПО БАТЬКОВІ ДИТИНИ.....	180
СТАТТЯ 148. ЗМІНА ПРИЗВИЩА ДИТИНИ ЇЇ БАТЬКАМИ.....	180
СТАТТЯ 149. ЗМІНА ДИТИНОЮ СВОГО ПРИЗВИЩА ТА (АБО) ІМЕНІ, ТА (АБО) ПО БАТЬКОВІ.....	181
СТАТТЯ 150. ОБОВ'ЯЗКИ БАТЬКІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ДИТИНИ.....	182
СТАТТЯ 151. ПРАВА БАТЬКІВ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	185
СТАТТЯ 152. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА ДИТИНИ НА НАЛЕЖНЕ БАТЬКІВСЬКЕ ВИХОВАННЯ.....	186
СТАТТЯ 153. ПРАВА БАТЬКІВ ТА ДИТИНИ НА СПІЛКУВАННЯ.....	187
СТАТТЯ 154. ПРАВА БАТЬКІВ ПО ЗАХИСТУ ДИТИНИ	188
СТАТТЯ 155. ЗДІЙСНЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ ТА ВИКОНАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ	189
СТАТТЯ 156. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ НЕПОВНОЛІТНІХ БАТЬКІВ.....	191
СТАТТЯ 157. ВИРІШЕННЯ БАТЬКАМИ ПИТАНЬ ЩОДО ВИХОВАННЯ ДИТИНИ.....	193
СТАТТЯ 158. ВИРІШЕННЯ ОРГАНОМ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ СПОРУ ЩОДО УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ ТОГО З БАТЬКІВ, ХТО ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО ВІД НЕЇ.....	195
СТАТТЯ 159. ВИРІШЕННЯ СУДОМ СПОРУ ЩОДО УЧАСТІ У ВИХОВАННІ ДИТИНИ ТОГО З БАТЬКІВ, ХТО ПРОЖИВАЄ ОКРЕМО ВІД НЕЇ	196
СТАТТЯ 160. ПРАВО БАТЬКІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ.....	198
СТАТТЯ 161. СПІР МІЖ МАТЕР'Ю ТА БАТЬКОМ ЩОДО МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ.....	199
СТАТТЯ 162. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПРОТИПРАВНОЇ ПОВЕДІНКИ ОДНОГО З БАТЬКІВ АБО ІНШОЇ ОСОБИ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ.....	201
СТАТТЯ 163. ПРАВО БАТЬКІВ НА ВІДІБРАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ВІД ІНШИХ ОСІБ.....	203
СТАТТЯ 164. ПІДСТАВИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	203
СТАТТЯ 165. ОСОБИ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО ЗВЕРНУТИСЯ З ПОЗОВОМ ДО СУДУ ПРО ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	207
СТАТТЯ 166. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ПОЗБАВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ.....	207
СТАТТЯ 167. ВЛАШТУВАННЯ ДИТИНИ, БАТЬКИ ЯКОЇ ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ.....	210
СТАТТЯ 168. ПОБАЧЕННЯ З ДИТИНОЮ МАТЕРІ, БАТЬКА, ЯКІ ПОЗБАВЛЕНІ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	212

СТАТТЯ 169. ПОНОВЛЕННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	213
СТАТТЯ 170. ВІДБРАННЯ ДИТИНИ ВІД БАТЬКІВ БЕЗ ПОЗБАВЛЕННЯ ЇХ БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	215
СТАТТЯ 171. ВРАХУВАННЯ ДУМКИ ДИТИНИ ПРИ ВИРІШЕННІ ПИТАНЬ, ЩО СТОСУЮТЬСЯ ЇЇ ЖИТТЯ	217
СТАТТЯ 172. ОБОВ'ЯЗОК ДИТИНИ, ПОВНОЛІТНІХ ДОЧКИ ТА СИНА ПІКЛУВАТИСЯ ПРО БАТЬКІВ	218
Глава 14. Права батьків і дітей на майно	219
СТАТТЯ 173. РОЗДІЛЬНІСТЬ МАЙНА БАТЬКІВ І ДІТЕЙ	219
СТАТТЯ 174. ПРАВО ВЛАСНОСТІ ДИТИНИ НА МАЙНО, ПРИЗНАЧЕНЕ ДЛЯ ЇЇ РОЗВИТКУ, НАВЧАННЯ ТА ВИХОВАННЯ	220
СТАТТЯ 175. ПРАВО СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ БАТЬКІВ І ДІТЕЙ	220
СТАТТЯ 176. ПРАВА БАТЬКІВ ТА ДІТЕЙ ЩОДО КОРИСТУВАННЯ МАЙНОМ	221
СТАТТЯ 177. УПРАВЛІННЯ МАЙНОМ ДИТИНИ	222
СТАТТЯ 178. ВИКОРИСТАННЯ ДОХОДУ ВІД МАЙНА ДИТИНИ	226
СТАТТЯ 179. ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА АЛІМЕНТИ, ОДЕРЖАНІ НА ДИТИНУ	226
Глава 15. Обов'язок матері, батька утримувати дитину та його виконання	227
СТАТТЯ 180. ОБОВ'ЯЗОК БАТЬКІВ УТРИМУВАТИ ДИТИНУ	227
СТАТТЯ 181. СПОСОБИ ВИКОНАННЯ БАТЬКАМИ ОБОВ'ЯЗКУ УТРИМУВАТИ ДИТИНУ	228
СТАТТЯ 182. ОБСТАВИНИ, ЯКІ ВРАХОВУЮТЬСЯ СУДОМ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ	234
СТАТТЯ 183. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ У ЧАСТЦІ ВІД ЗАРОБІТКУ (ДОХОДУ) МАТЕРІ, БАТЬКА ДИТИНИ	235
СТАТТЯ 184. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ У ТВЕРДІЙ ГРОШОВІЙ СУМІ	236
СТАТТЯ 185. УЧАСТЬ БАТЬКІВ У ДОДАТКОВИХ ВИТРАТАХ НА ДИТИНУ	237
СТАТТЯ 186. КОНТРОЛЬ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗА ЦІЛЬОВИМ ВИТРАЧАННЯМ АЛІМЕНТІВ	238
СТАТТЯ 187. ВІДРАХУВАННЯ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ ЗА ІНІЦІАТИВОЮ ПЛАТНИКА АБО ОДЕРЖУВАЧА АЛІМЕНТІВ	238
СТАТТЯ 188. ЗВІЛЬНЕННЯ БАТЬКІВ ВІД ОБОВ'ЯЗКУ УТРИМУВАТИ ДИТИНУ	240
СТАТТЯ 189. ДОГОВІР МІЖ БАТЬКАМИ ПРО СПЛАТУ АЛІМЕНТІВ НА ДИТИНУ	240
СТАТТЯ 190. ПРИПИНЕННЯ ПРАВА НА АЛІМЕНТИ НА ДИТИНУ У ЗВ'ЯЗКУ З НАБУТТЯМ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО	241
СТАТТЯ 191. ЧАС, З ЯКОГО ПРИСУДЖУЮТЬСЯ АЛІМЕНТИ НА ДИТИНУ	242
СТАТТЯ 192. ЗМІНА РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ	243
СТАТТЯ 193. СТЫГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ ТА ІНШИХ КОШТІВ НА ДИТИНУ, ЯКА ПЕРЕБУВАЄ У ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, НАВЧАЛЬНОМУ АБО ІНШОМУ ЗАКЛАДІ	244
СТАТТЯ 194. СТЫГНЕННЯ АЛІМЕНТІВ ЗА МИНУЛИЙ ЧАС ТА ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА АЛІМЕНТАМИ	244
СТАТТЯ 195. ВИЗНАЧЕННЯ ЗАБОРГОВАНОСТІ ЗА АЛІМЕНТАМИ, ПРИСУДЖЕНИМИ У ЧАСТЦІ ВІД ЗАРОБІТКУ (ДОХОДУ)	245
СТАТТЯ 196. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПРОСТРОЧЕННЯ СПЛАТИ	

АЛІМЕНТІВ, ОПЛАТИ ДОДАТКОВИХ ВИТРАТ НА ДИТИНУ	246
СТАТТЯ 197. ВСТАНОВЛЕННЯ СТРОКУ СПЛАТИ ЗАБОРГОВАНOSTІ. ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД СПЛАТИ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА АЛІМЕНТАМИ.....	247
Глава 16. Обов'язок батьків утримувати повнолітніх дочку, сина та його виконання.....	248
СТАТТЯ 198. ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ОBOB'ЯЗКУ БАТЬКІВ УТРИМУВАТИ ПОВНОЛІТНІХ ДOЧКУ, СИНА	248
СТАТТЯ 199. ОBOB'ЯЗКУ БАТЬКІВ УТРИМУВАТИ ПОВНОЛІТНІХ ДOЧКУ, СИНА, ЯКІ ПРОДОВЖУЮТЬ НАВЧАННЯ	249
СТАТТЯ 200. РОЗМІР АЛІМЕНТІВ НА ПОВНОЛІТНІХ ДOЧКУ, СИНА.....	250
СТАТТЯ 201. ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦЬОГО КОДЕКСУ ДО ВІДНОСИН ЩОДО ОBOB'ЯЗКУ БАТЬКІВ УТРИМУВАТИ ПОВНОЛІТНІХ ДOЧКУ, СИНА	250
Глава 17. Обов'язок повнолітніх дочки, сина утримувати батьків та його виконання.....	251
СТАТТЯ 202. ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ОBOB'ЯЗКУ ПОВНОЛІТНІХ ДOЧКИ, СИНА УТРИМУВАТИ БАТЬКІВ.....	251
СТАТТЯ 203. ОBOB'ЯЗКУ ДOЧКИ, СИНА БРАТИ УЧАСТЬ У ДОДАТКОВИХ ВИТРАТАХ НА БАТЬКІВ	252
СТАТТЯ 204. ЗВІЛЬНЕННЯ ДOЧКИ, СИНА ВІД ОBOB'ЯЗКУ УТРИМУВАТИ МАТІР, БАТЬКА.....	253
СТАТТЯ 205. ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ АЛІМЕНТІВ НА БАТЬКІВ	254
СТАТТЯ 206. СТЯГНЕННЯ З ДИТИНИ ВИТРАТ НА ДОГЛЯД ТА ЛІКУВАННЯ БАТЬКІВ.....	255
Розділ IV ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ	256
Глава 18. Усиновлення	256
СТАТТЯ 207. ПОНЯТТЯ УСИНОВЛЕННЯ	256
СТАТТЯ 208. ОСОБА, ЯКА МОЖЕ БУТИ УСИНОВЛЕНОЮ	258
СТАТТЯ 209. УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ, ЯКУ НЕ ЗАБРАЛИ З ПОЛОГОВОГО БУДИНКУ ЧИ ПІДКИНУЛИ АБО ЯКА БУЛА ЗНАЙДЕНА	259
СТАТТЯ 210. УСИНОВЛЕННЯ БРАТІВ ТА СЕСТЕР	260
СТАТТЯ 211. ОСОБИ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ УСИНОВЛЮВАЧАМИ	261
СТАТТЯ 212. ОСОБИ, ЯКІ НЕ МОЖУТЬ БУТИ УСИНОВЛЮВАЧАМИ	263
СТАТТЯ 213. ОСОБИ, ЯКІ МАЮТЬ ПЕРЕВАЖНЕ ПЕРЕД ІНШИМИ ПРАВО НА УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ	266
СТАТТЯ 214. ОБЛІК ДІТЕЙ-СИРІТ І ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ЯКІ МОЖУТЬ БУТИ УСИНОВЛЕНІ, ПЕРЕДАНІ ПІД ОПІКУ, ПІКЛУВАННЯ ЧИ НА ВИХОВАННЯ В СІМ'І ГРОМАДЯН	267
СТАТТЯ 215. ОБЛІК ОСІБ, ЯКІ БАЖАЮТЬ УСИНОВИТИ ДИТИНУ	271
СТАТТЯ 216. ЗАБОРОНА ПОСЕРЕДНИЦЬКОЇ, КОМЕРЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО УСИНОВЛЕННЯ ДІТЕЙ	274
СТАТТЯ 217. ЗГОДА БАТЬКІВ НА УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ	275
СТАТТЯ 218. ЗГОДА ДИТИНИ НА УСИНОВЛЕННЯ	278
СТАТТЯ 219. УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ БЕЗ ЗГОДИ БАТЬКІВ	280
СТАТТЯ 220. ЗГОДА ДРУГОГО З ПОДРУЗЖЯ НА УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ.....	283
СТАТТЯ 221. ЗГОДА ОПІКУНА, ПІКЛУВАЛЬНИКА НА УСИНОВЛЕННЯ	

ДИТИНИ	284
СТАТТЯ 222. ЗГОДА ЗАКЛАДУ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я АБО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ НА УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ	285
СТАТТЯ 223. ЗАЯВА ПРО УСИНОВЛЕННЯ ДИТИНИ	286
СТАТТЯ 224. РІШЕННЯ СУДУ ПРО УСИНОВЛЕННЯ	288
СТАТТЯ 225. МОМЕНТ ЗДІЙСНЕННЯ УСИНОВЛЕННЯ	290
СТАТТЯ 226. ПРАВО НА ТАСМНИЦЮ УСИНОВЛЕННЯ	291
СТАТТЯ 227. ПРАВО НА ПРИХОВАННЯ ФАКТУ УСИНОВЛЕННЯ ВІД ДИТИНИ, ЯКА УСИНОВЛЕНА	292
СТАТТЯ 228. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТАЄМНИЦІ УСИНОВЛЕННЯ	293
СТАТТЯ 229. ПРАВО УСИНОВЛЮВАЧА БУТИ ЗАПИСАНИМ МАТР'Ю, БАТЬКОМ ДИТИНИ	295
СТАТТЯ 230. ПРАВО УСИНОВЛЮВАЧА НА ЗМІНУ ВІДОМОСТЕЙ ПРО МІСЦЕ НАРОДЖЕННЯ ТА ДАТУ НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ	296
СТАТТЯ 231. ЗМІНА ПРИЗВИЩА, ІМЕНІ ТА ПО БАТЬКОВІ ОСОБИ, ЯКА УСИНОВЛЕНА	297
СТАТТЯ 232. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ УСИНОВЛЕННЯ	298
СТАТТЯ 233. ВНЕСЕННЯ ЗМІН ДО АКТОВОГО ЗАПИСУ ПРО НАРОДЖЕННЯ ДИТИНИ, ЯКА УСИНОВЛЕНА	300
СТАТТЯ 234. ЗБЕРЕЖЕННЯ ПРАВ ДИТИНИ, ЯКІ ВОНА МАЛА ДО УСИНОВЛЕННЯ	301
СТАТТЯ 235. НАГЛЯД ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ДИТИНИ, ЯКА УСИНОВЛЕНА	301
СТАТТЯ 236. НЕДІЙСНІСТЬ УСИНОВЛЕННЯ	302
СТАТТЯ 237. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ ВИЗНАННЯ УСИНОВЛЕННЯ НЕДІЙСНИМ	305
СТАТТЯ 238. СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ	307
СТАТТЯ 239. ПРАВОВІ НАСЛІДКИ СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ	308
СТАТТЯ 240. ОСОБИ, ЯКІ МАЮТЬ ПРАВО НА ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З ПОЗОВОМ ПРО СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ АБО ВИЗНАННЯ УСИНОВЛЕННЯ НЕДІЙСНИМ	309
СТАТТЯ 241. ПОРЯДОК ПОНОВЛЕННЯ АКТОВОГО ЗАПИСУ ПРО НАРОДЖЕННЯ У РАЗІ ВИЗНАННЯ УСИНОВЛЕННЯ НЕДІЙСНИМ АБО СКАСУВАННЯ УСИНОВЛЕННЯ	309
СТАТТЯ 242. ПОЗБАВЛЕННЯ УСИНОВЛЮВАЧА БАТЬКІВСЬКИХ ПРАВ	310
Глава 19. Опіка та піклування над дітьми	312
СТАТТЯ 243. ДІТИ, НАД ЯКИМИ ВСТАНОВЛЮЄТЬСЯ ОПІКА, ПІКЛУВАННЯ	312
СТАТТЯ 244. ОСОБА, ЯКА МОЖЕ БУТИ ОПІКУНОМ, ПІКЛУВАЛЬНИКОМ ДИТИНИ	313
СТАТТЯ 245. ОПІКА ТА ПІКЛУВАННЯ НАД ДИТИНОЮ, ЯКА ПРОЖИВАЄ У ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, НАВЧАЛЬНОМУ АБО ІНШОМУ ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ	315
СТАТТЯ 246. КОНТРОЛЬ ОРГАНУ ОПІКИ ТА ПІКЛУВАННЯ ЗА ДОТРИМАННЯМ ПРАВ ДИТИНИ, НАД ЯКОЮ ВСТАНОВЛЕНО ОПІКУ АБО ПІКЛУВАННЯ	316
СТАТТЯ 247. ПРАВА ДИТИНИ, НАД ЯКОЮ ВСТАНОВЛЕНО ОПІКУ АБО ПІКЛУВАННЯ	318
СТАТТЯ 248. ПРАВА ДИТИНИ-СИРОТИ І ДИТИНИ, ПОЗБАВЛЕНОЇ	

БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ, ЯКА ПРОЖИВАЄ У ЗАКЛАДІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я, НАВЧАЛЬНОМУ АБО ІНШОМУ ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ, ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї	321
СТАТТЯ 249. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ОПІКУНА, ПІКЛУВАЛЬНИКА ЩОДО ДИТИНИ	324
СТАТТЯ 250. ПРИПИНЕННЯ ОПІКИ, ПІКЛУВАННЯ НАД ДИТИНОЮ	326
СТАТТЯ 251. ЗВІЛЬНЕННЯ ОПІКУНА ТА ПІКЛУВАЛЬНИКА ДИТИНИ ВІД ЇХ ОБОВ'ЯЗКІВ	327
Глава 20. Патронат над дітьми	328
СТАТТЯ 252. ДОГОВІР ПРО ПАТРОНАТ	328
СТАТТЯ 253. ЗГОДА ДИТИНИ НА ПРОЖИВАННЯ У СІМ'Ї ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАТЕЛЯ	330
СТАТТЯ 254. ПЛАТА ЗА ВИХОВАННЯ ДИТИНИ	330
СТАТТЯ 255. ОБОВ'ЯЗКИ ПАТРОНАТНОГО ВИХОВАТЕЛЯ	330
СТАТТЯ 256. ПРИПИНЕННЯ ДОГОВОРУ ПРО ПАТРОНАТ	331
Глава 20¹. Приймна сім'я	332
СТАТТЯ 256 ¹ . ПРИЙОМНА СІМ'Я	332
СТАТТЯ 256 ² . ПРИЙОМНІ БАТЬКИ	333
СТАТТЯ 256 ³ . ПРИЙОМНІ ДІТИ	334
СТАТТЯ 256 ⁴ . СТВОРЕННЯ ПРИЙОМНОЇ СІМ'Ї	335
Глава 20². Дитячий будинок сімейного типу	338
СТАТТЯ 256 ⁵ . ДИТЯЧИЙ БУДИНОК СІМЕЙНОГО ТИПУ	338
СТАТТЯ 256 ⁶ . БАТЬКИ-ВИХОВАТЕЛІ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ	342
СТАТТЯ 256 ⁷ . ВИХОВАНЦІ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ	346
СТАТТЯ 256 ⁸ . СТВОРЕННЯ ДИТЯЧОГО БУДИНКУ СІМЕЙНОГО ТИПУ	346
Розділ V ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї ТА РОДИЧІВ	352
Глава 21. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів	352
СТАТТЯ 257. ПРАВА БАБИ ТА ДІДА, ПРАБАБИ ТА ПРАДІДА НА ВИХОВАННЯ ВНУКІВ, ПРАВНУКІВ	352
СТАТТЯ 258. ПРАВА БАБИ І ДІДА ЩОДО ЗАХИСТУ ВНУКІВ	353
СТАТТЯ 259. ПРАВА БРАТІВ ТА СЕСТЕР НА СПІЛКУВАННЯ	354
СТАТТЯ 260. ПРАВО МАЧУХИ, ВІТЧИМА БРАТИ УЧАСТЬ У ВИХОВАННІ ПАСИНКА, ПАДЧЕРКИ	354
СТАТТЯ 261. ПРАВА ТА ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ, ЯКА ВЗЯЛА У СВОЮ СІМ'Ю ДИТИНУ, ЩОДО ЇЇ ВИХОВАННЯ	355
СТАТТЯ 262. ПРАВА СЕСТРИ, БРАТА, МАЧУХИ, ВІТЧИМА ТА ІНШИХ ЧЛЕНІВ СІМ'Ї НА ЗАХИСТ ДІТЕЙ	355
СТАТТЯ 263. ВИРІШЕННЯ СУДОМ СПОРІВ ЩОДО УЧАСТІ БАБИ, ДІДА, ПРАБАБИ, ПРАДІДА, БРАТІВ, СЕСТЕР, МАЧУХИ, ВІТЧИМА У ВИХОВАННІ ДИТИНИ	356
СТАТТЯ 264. ОБОВ'ЯЗКИ ОСОБИ ПІКЛУВАТИСЯ ПРО БАБУ, ДІДА, ПРАБАБУ, ПРАДІДА, А ТАКОЖ ПРО ТОГО, З КИМ ВОНА ПРОЖИВАЛА ОДНІСЮ СІМ'ЄЮ	357
Глава 22. Обов'язок по утриманню інших членів сім'ї та родичів	357
СТАТТЯ 265. ОБОВ'ЯЗОК БАБИ, ДІДА УТРИМУВАТИ ВНУКІВ	357

СТАТТЯ 266. ОBOB'ЯЗOK BHyKIB, ПPAВHyKIB YTPИMyBATИ BАБУ, ДІДА, ПPAБАБУ, ПPAДІДА	358
СТАТТЯ 267. ОBOB'ЯЗOK ПО YTPИMАHHЮ БPAТІВ ТА CECTEP	359
СТАТТЯ 268. ОBOB'ЯЗOK MАЧУХИ, ВІТЧИМА YTPИMyBATИ ПAДЧEPKY, ПACИHKА	360
СТАТТЯ 269. ОBOB'ЯЗOK ІНШИХ OCІБ YTPИMyBATИ ДИТИHy	362
СТАТТЯ 270. ОBOB'ЯЗOK ПAДЧEPKI, ПACИHKА YTPИMyBATИ MАЧУХУ, ВІТЧИМА	362
СТАТТЯ 271. ОBOB'ЯЗOK OCОБИ YTPИMyBATИ TИХ, З KИM BOHA ПPOЖИBАЛA OДHІCЮ CІM'ЄЮ ДO ДOCЯГHEHHЯ ПOBNОЛІTTЯ	363
СТАТТЯ 272. PОЗMІP AЛІMЕHTІB, ЩO CTЯГyЮTЬCЯ З ІНШИХ ЧЛЕНІВ CІM'І ТА PОДИЧІВ, І CTPOKI ЇХ CTЯГHEHHЯ	364
СТАТТЯ 273. ЗMІHA PОЗMІPY AЛІMЕHTІB ТА ЗBІЛHEHHЯ ВІД ЇХ CПЛAТИ	365
СТАТТЯ 274. BИЗHАЧEHHЯ ЗABOPГOBAHOCTІ ЗА AЛІMЕHTAMИ, ЩO CTЯГyЮTЬCЯ З ІНШИХ ЧЛЕНІВ CІM'І ТА PОДИЧІВ. ПOBNЕ ABO ЧACTKOBE ЗBІЛHEHHЯ ВІД ЗABOPГOBAHOCTІ ЗА AЛІMЕHTAMИ	366

Розділ VI ОСОБЛИВОСТІ УСИHOBEHHЯ ДІTEЙ ГPOМАДЯHAMI УКPAЇНИ, ЯKІ ПPOЖИBАЮTЬ ЗА Ї MEЖAMИ, ТА ІНОЗЕМЦЯМИ

СТАТТЯ 282. YCИHOBЕHHЯ ДИТИНИ, ЯKA Є ГPOМАДЯHИHOM УКPAЇНИ, AЛE ПPOЖИBACЬ ЗА MEЖAMИ УКPAЇНИ	367
СТАТТЯ 283. YCИHOBЕHHЯ ІНОЗЕМЦEM ДИТИНИ, ЯKA Є ГPOМАДЯHИHOM УКPAЇНИ	371
СТАТТЯ 284. YCИHOBЕHHЯ ДИТИНИ, ЯKA Є ІНОЗЕМЦEM І ПPOЖИBACЬ B УКPAЇНІ	375
СТАТТЯ 285. OБMEЖEHHЯ ПPABA ІНОЗЕМЦЯ HА TACMHIЦЮ YCИHOBЕHHЯ ДИТИНИ, ЯKA Є ГPOМАДЯHИHOM УКPAЇНИ	376
СТАТТЯ 286. YCИHOBЕHHЯ B УКPAЇНІ ІНОЗЕМЦEM ДИТИНИ, ЯKA Є ІНОЗЕМЦEM ABO OCОBOЮ БЕЗ ГPOМАДЯHCTBA	377
СТАТТЯ 287. HАГЛЯД ЗА ДOTPИMАHHЯM ПPAВ ДІTEЙ, ЯKІ YCИHOBЕHEНІ ІНОЗЕМЦЯМИ	377
СТАТТЯ 288. BИКЛЮЧEHA	379
СТАТТЯ 289. BИКЛЮЧEHA	379
СТАТТЯ 290. BИКЛЮЧEHA	379
СТАТТЯ 291. BИКЛЮЧEHA	379
СТАТТЯ 292. BИКЛЮЧEHA	379

Розділ VII ПPИKІHЦEВІ ПOЛOЖEHHЯ

ІHФOPMAЦІЙHИЙ PОЗДІЛ

ЗАKОН УКPAЇНИ «ПPO дepжaвHy peєcтpaцію aктів цивільного cтанy»	381
ПOCTAHOBA KАБІHЕТУ MІHІCTPІВ УКPAЇНИ «ПPO зaтвepджeння зpазків aктових зaписів цивільного cтанy, oписів та зpазків блaнків cвідoцтв пpo дepжaвHy peєcтpaцію aктів цивільного cтанy» від 10 листопада 2010 p. № 1025	397
KOHEBЕHЦІЯ пpo cтягHeHHя aлімeнтів зa opдоHом	415
ЗАKОН УКPAЇНИ «ПPO пpиедHання УКpaїни до Kонвенції пpo визHання і ви-кoHання pішeнь cтocoBHo зoбoв'язaнь пpo yтpимaння»	421

КОНВЕНЦІЯ про визнання і виконання рішень стосовно зобов'язань про утримання	422
ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ про визнання та виконання рішень стосовно опіки над дітьми та про поновлення опіки над дітьми	430
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про приєднання України до Конвенції про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей».....	439
КОНВЕНЦІЯ про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей	440
СУДОВА ПРАКТИКА З ПИТАНЬ СІМЕЙНОГО ПРАВА.....	453
ПРО ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ТА НАСЛІДКИ РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ від 19.09.2012 №17-рп/2012 ЩОДО ОФІЦІЙНОГО ТЛУМАЧЕННЯ ст. 61 СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ	453
ПОСТАНОВА ПЛЕНУМУ ВЕРХОВНОГО СУДУ УКРАЇНИ «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя» від 21.12.2007 № 11	464
ПОСТАНОВА № 3 ПЛЕНУМУ ВИЩОГО СПЕЦІАЛІЗОВАНОГО СУДУ УКРАЇНИ з розгляду цивільних і кримінальних справ «Про деякі питання юрисдикції загальних судів та визначення підсудності цивільних справ» від 01 березня 2013 року.....	473
ПОСТАНОВА від 14 листопада 2012 року.....	487
ПОСТАНОВА від 12 грудня 2012 року	490
ПОСТАНОВА від 11 червня 2012 року	493
ПОСТАНОВА від 20 червня 2012 року	500
ПОСТАНОВА від 19 червня 2013 року	502
ПОСТАНОВА від 6 червня 2012 року	505

[illegible]

[illegible]

НАУКОВО-ПРАКТИЧНЕ
ТА НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ВИДАННЯ

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ
КОМЕНТАР
СІМЕЙНОГО
КОДЕКСУ УКРАЇНИ

За загальною редакцією Журавльова Дмитра Володимировича

доктора юридичних наук

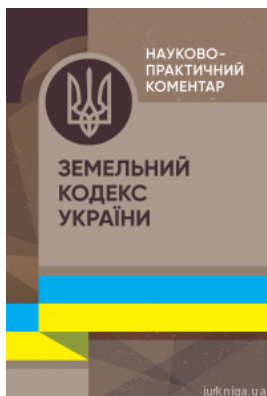
СТАНОМ НА 15 ВЕРЕСНЯ 2021 РОКУ

Підписано до друку 15.09.2021. Формат 70х100 1/16.
Друк лазерний. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 42,25.

ТОВ «Видавничий дім «Професіонал»

Свідectво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів
і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 1533

Книги, які можуть вас зацікавити

Науково-практичний
коментар Земельного
кодексу України

Сімейний кодекс
України: постатейний
показник правових
позицій Верховного
Суду - Великої Палати
та Касаційного
цивільного суду
(практика 2021 року)

Кодекс України про
адміністративні
правопорушення

Закони України "Про
основи соціальної
захищеності осіб з
інвалідністю в Україні",
"Про державну
соціальну допомогу
особам з інвалідністю
з..."

Участь адвоката в
медіації

Сімейний кодекс
України

Перейти до галузі права
Сімейне право

Перейти на сайт →